

מראי מקומות - מועד קטן

כת.

למות לולי שמצא חן בעיניו. והריטב"א כ' "ונ"ל דחולה מאי טעמא כדי שיהא התראתו לפקח בעיניו ולצוות על ביתו, וחמשת ימי חולי הוא דבר הגון ויש לו פנאי, ומצינו במשה רבינו ע"ה שהודיעו הקדוש ברוך הוא יום מיתתו ה' ימים קודם".

ה. אלא במזל תליא מילתא

והק' תוס', והא אין מזל לישראל, וכ' דפעמים משתנה ע"י מזל ופעמים אין משתנה, ולא ביאר שום גדר. והריטב"א כ' דיש מזל, אלא דזכויות גדולות יכולות לבטל המזל, וכן הוא לשון תוס' בשבת קנו: אבל המהרש"א שם הק' על תי' זה, דא"כ למ"ד יש מזל לישראל, ע"כ ס"ל דאפי' זכות גדולה אינה יכולה לבטל המזל, והרי כל הברכות והקללות של התורה אין מורין כן. וביאר דכל הדנדון אם יש מזל לישראל שם או לא הוא רק ליחיד, דודאי כ"ע מודו דאין מזל לכלל ישראל, והברכות והקללות נאמרו לכלל ישראל, רק דנח' ביחיד, ולזה הק' תוס' למ"ד אין מזל לישראל אפי' ליחיד, מהא דבני חיי ומזוני במזל תליא מילתא, ותי' דכוונתו דזכויות גדולות יכולות לבטל המזל למ"ד אין מזל לישראל. ודברי המהרש"א הם כמעט מפורשים בדברי השו"ת הרשב"א (א', קמ"ח) שכ' "ונ"ל כי לא נח' אלא במקרה היחידים ולא במה ששיג את הצבור... והתורה דברה על הכלל לא על הפרט, וכו'".

ובחי' הר"ן אי' שאין הזכות עוקר מהכל את המזל, אלא מצילו לאדם במקצת, לא מן הכל. והמאירי כ' דיכול ע"י התפלות והצדקות להכריח המזל, וכ' "ואל יחוש למה שאמרו כאן חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל, כי הוא מאמר יחיד, לא יסבלוהו דרכי הדת בשום פנים". וע"ש בהמשך שביאר חולשת המאמר, ממה שראה חילוקים בין רבה ור' חסדא, והוא מביא רבים לפקפק על האמת, ע"ש דברים חריפים.

ו. ענותנותי דרבה בר ר' הונא

תמה המהרש"א, הא ענוה היא מהמדות הטובות, והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ותי' דמ"מ ע"י אפוש רחמי בקש לעזרו לבא לידי ענוה, כדאמרי' הבא לטהר מסייעין אותו. וכע"ז אי' בהערות להגרי"ש, דבאמת אפי' לאחר כל עבודתו, עדיין צריך לסייעתא דשמיא כדי להצליח, ולזה התפלל.

ז. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו

ביאר המהרש"א בב"ב (י), "יש לפרש כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא מכתובת יד, אשר על כן נקראו החכמים סופרים".

א. מה פרה אדומה מכפרת

הק' בהערות להגרי"ש, הא אי' ביומא (ב). דפרה אינה באה לכפר, ולכן הקרא "לכפר" שם קאי על כה"ג קודם יו"כ, וא"כ איך אמרי' כאן דפרה מכפרת. וכ' דאולי הכוונה של "מכפרת" היינו מטהרת. עוד כ' דאולי כוונת הגמ' להא דאי' ברש"י עה"ת בריש פ' חקת, דתבא האם ומקנח צואת בנה, דהפרה אדומה היא כפרה על חטא העגל. אבל כ' דלפ"ז כוונת הגמ' רק לפרה אדומה הראשונה, דכל הפרות אחריה לא היו מכפרות, ואמר דאם היו כולן מכפרות, א"כ היו צריכים להביא אותה מזמן לזמן, והרי אין חיוב לשרוף פרה אדומה רק כשאין אפר פרה. וזהו הביאור בגמ' ביומא שם, דכל הפרות לא היו לכפרה.

ב. מה בגדי כהונה מכפרין

ק', למה צריך ב' דרשות ללמדנו דמיתת צדיקים מכפרת. וביאר הבן יהוידע, דהלימוד מפרה אדומה הוא דמכפרת בכלל, והלימוד מבגדי כהונה הוא ללמדנו דכמו דבגדי כהונה מכפרין על כמה מיני עוונות, כן מיתת צדיקים מכפרין על כמה מיני עוונות (ואין ברור מדבריו למה צריך הלימוד מפרה, תיפוק לי' הכל מבגדי כהונה. ואולי כוונתו לומר דבא זה וגילה על זה, דהיינו דרך משום שיש לנו לימוד מפרה, לכן למדו ג"כ לענין כפרת מיתת צדיקים מבגדי כהונה. א"נ, בא ללמדנו דאופן הכפרה הוא ע"י קינוח, ואפשר דאין כל אופני הכפרה שוים).

ג. מת בחמישים שנה זו היא מיתת כרת

ויש הרבה שי' בביאור הסוגיא (א) שי' תוס' - כנראה, דמחמישים עד ששים הוא כרת, ובששים ממש הוא מיתה בידי שמים. (ב) שי' הי"מ בתוס', דמחמישים היינו מיתה בידי שמים, ובזרעו נכרת היינו כרת (ואין ברור איך יפרש דברי הגמ', ואולי כוונתו דמחמישים ועד ששים היינו מיתה בידי שמים, ובזרעו נכרת הוא כרת, ובששים מיתה בידי שמים, והיינו כמש"כ ההג"י יעב"ץ, דזהו מיתת כל אדם הנגזר ביד"ש, ולא העונש דמיתה ביד"ש). (ג) כ' תוס' הרא"ש דמהירושלמי מבואר דכרת הוא פחות מששים, וגמ' דידן חשיב גם חמישים כמיתת כרת, וביאר משום דשנותיו של אדם לגבורות הם שמונים, דל כ' דלא ענשי ב"ד של מעלה, פש לה ס', ונמצא דמת בני' מת בחצי ימיו, ועד ס' הוי העונש של מיתה ביד"ש.

ד. מאי קרא הן קרבו ימין למות

העירו תוס', דהא משה רבנו לא נס ליחו, וא"כ איך שייך ללמוד ממנו הא דמיתת כל אדם הוא דנעשה חולה ה' ימים קודם מיתתו. וכ' דלאו דוקא, וכוונתו לכאן דהלימוד לא הי' ממש עצמו, אלא דמרומו כן בתורה אצל משה, וכן כ' תוס' הרא"ש, דהגם דמשה מת במיתת נשיקה, רמז לו הקב"ה שכך הי' ראוי